



RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

LOKALE WYBORCZE  
DOSTOSOWANE DO POTRZEB OSÓB  
NIEPEŁNOSPRAWNYCH W WYBORACH  
SAMORZĄDOWYCH 2014 ROKU

RAPORT RPO









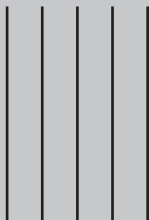
LOKALE WYBORCZE  
DOSTOSOWANE DO POTRZEB OSÓB  
NIEPEŁNOSPRAWNYCH W WYBORACH  
SAMORZĄDOWYCH 2014 ROKU

RAPORT  
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH  
Z KONTROLI LOKALI WYBORCZYCH

Warszawa, luty 2015



RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH



# **Lokale wyborcze dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w wyborach samorządowych 2014 roku.**

## **Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z kontroli lokali wyborczych.**

### **Autor:**

Dr Jarosław Zbieranek – Zespół Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i Europejskiego w Biurze RPO

### **Opracowanie danych:**

Paula Nowek – Zespół ds. Równego Traktowania i Ochrony Praw Osób z Niepełnosprawnościami w Biurze RPO

### **Nadzór merytoryczny:**

Mirosław Wróblewski – Dyrektor Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i Europejskiego w Biurze RPO

Raport powstał na podstawie wyników kontroli lokali wyborczych przeprowadzonych przez pracowników Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i Europejskiego, Zespołu ds. Równego Traktowania i Ochrony Praw Osób z Niepełnosprawnościami BRPO, a także Biur Pełnomocników Terenowych RPO w Gdańsku, Katowicach i we Wrocławiu.

### **Wydawca:**

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich  
al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa

Koncepcja edytorska:

Stanisław Ćwik, Jolanta Lipka-Wołoska

[www.rpo.gov.pl](http://www.rpo.gov.pl)

Infolinia Obywatelska 800 676 676

© Copyright by Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich  
Warszawa 2015

ISBN 978-83-65029-06-5

Oddano do składu w lutym 2015 r.  
Podpisano do druku w lutym 2015 r.  
Nakład: 400 egz.

### **Skład i łamanie:**

Aleksander Gogół, [www.swiatzieleni.eu](http://www.swiatzieleni.eu)

### **Druk:**

COMgraph Sp. z o.o., [www.comgraph.com.pl](http://www.comgraph.com.pl)

# Spis treści

<b><i>I. Wprowadzenie</i></b>	<b>7</b>
<i>Lokale wyborcze dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych</i>	7
<b><i>II. Kontrole lokali wyborczych – ustalenia</i></b>	<b>9</b>
<i>Statystyki kontroli</i>	9
<i>Ustalenia szczegółowe</i>	12
<b><i>III. Rekomendacje i zalecenia</i></b>	<b>15</b>
<b><i>ANEKS NR 1</i></b>	
<i>Wyniki kontroli przeprowadzonych przez słuchaczy UTW oraz Ambasadorów RPO</i>	<b>18</b>
<b><i>ANEKS NR 2</i></b>	
<i>Wyniki kontroli lokali wyborczych przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku</i>	<b>21</b>





## I. Wprowadzenie

Dostosowywanie lokali wyborczych do potrzeb osób niepełnosprawnych stanowi istotną gwarancję zasady powszechności wyborów oraz element demokratyzacji prawa wyborczego. Zgodnie z wynikami rozbudowanych badań przeprowadzonych w marcu 2014 roku przez Centrum Badania Opinii Społecznej i Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich<sup>(1)</sup>, zdecydowana większość wyborców niepełnosprawnych preferuje głosowanie osobiste w lokalu wyborczym, a tylko niewielka część wskazywała na zamiar głosowania z wykorzystaniem tzw. alternatywnych procedur głosowania (głosowanie korespondencyjne, głosowanie przez pełnomocnika).

Pozytywnie należy ocenić zakładane w ustawach wyborczych stopniowe zwiększenie odsetka lokali wyborczych, które na terenie gminy powinny być dostosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych, a także określenie ściśle wymogów jakie powinny spełniać takie lokale.

Niestety, mimo tych pozytywnych tendencji, jak wskazują wyniki cyklicznych kontroli lokali wyborczych przeprowadzanych przed dniem wyborów przez Rzecznika Praw Obywatelskich, **praktyka przygotowywania lokali wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych budzi poważne zaniepokojenie.**

### Lokale wyborcze dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych

Kwestie dostosowania lokali wyborczych do potrzeb osób niepełnosprawnych reguluje ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku, Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm., dalej jako „Kodeks”). Zgodnie

1. B. Roguska, J. Zbieranek, Ułatwienia w głosowaniu. Wiedza, opinie, oczekiwania, Warszawa, kwiecień 2014.

z art. 186 § 1 takie lokale wyborcze **zapewnia wójt (burmistrz, prezydent miasta)**, a informację o nich podaje do wiadomości wyborców najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów (art. 16 § 1 pkt. 3). Kodeks wskazuje również (art. 186 § 2), że warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, aby został dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych są regulowane w drodze rozporządzenia.

W wyborach samorządowych 2014 roku obowiązywało w tym zakresie rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 158, poz. 938; dalej jako: rozporządzenie). Dodać należy również, że na podstawie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 roku Przepisy wprowadzające ustawę Kodeks wyborczy, w wyborach tych odsetek lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych miał wynosić nie mniej niż 1/5 w każdej gminie.

## II. Kontrole lokali wyborczych – ustalenia

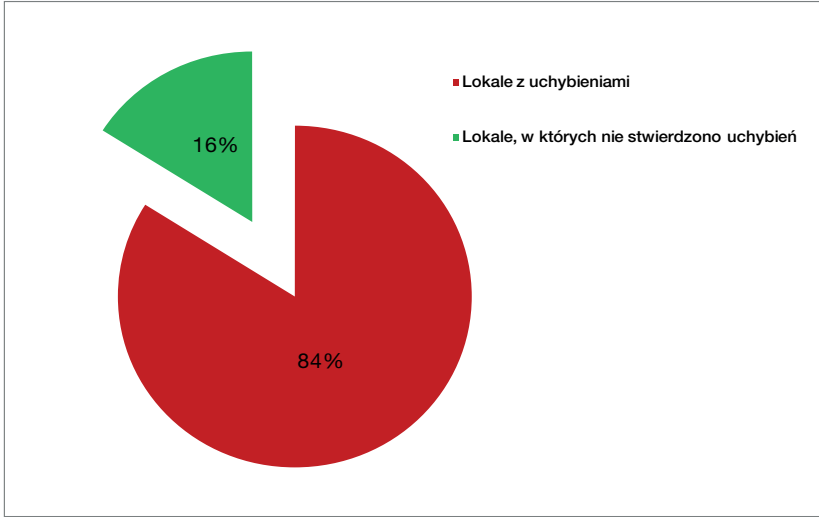
### Statystyki kontroli

Przed wyborami samorządowymi pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytacje **179 lokali wyborczych** posiadających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, znajdujących się w **26 miejscowościach**. Zdecydowana większość kontroli została przeprowadzona w dniu 15 listopada 2014 roku (sobota), a więc w przeddzień wyborów.

W toku kontroli podjętej przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, ocenie podlegały w pierwszej kolejności warunki techniczne lokali określone we wspomnianym rozporządzeniu Ministra Infrastruktury, tj.:

- lokalizacja lokalu wyborczego (parter, piętro),
- urządzenia umożliwiające dotarcie do budynku (podjazd, winda),
- szerokość drzwi wejściowych,
- wysokość progów drzwi wejściowych,
- oznaczenie krawędzi stopni schodów,
- oznaczenie przegród szklanych,
- właściwości przeciwpoślizgowe posadzki,
- wymiary lokalu wyborczego,
- dostosowane miejsce zapewniające tajność głosowania,
- dodatkowe oświetlenie w miejscu zapewniającym tajność głosowania,
- wysokość urny wyborczej,
- szerokość przejścia pomiędzy miejscem wydania kart do głosowania, miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną wyborczą,
- umieszczenie obwieszczeń PKW.

W wyniku przeprowadzonej kontroli, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili uchybienia w **151 lokalach**, co stanowiło **84 % wszystkich wizytowanych lokali wyborczych**.



W efekcie przeprowadzonej kontroli stwierdzono co następuje:

1. **151 na 179** kontrolowanych lokali wyborczych **nie spełniało warunków** określonych w rozporządzeniu.
2. Do **najczęściej powtarzających się uchybień** należały w kolejności:
  - brak oznakowania **krawędzi stopni schodów**,
  - **niedostosowane miejsca zapewniające tajność głosowania**,
  - **brak dodatkowego oświetlenia** w miejscu zapewniającym tajność głosowania,
  - **brak oznakowania przegród szklanych** w lokalu,
  - **posadzka bez właściwości przeciwpoślizgowych**,
  - **zbyt wysokie progi drzwi**,
  - **niewłaściwe rozmieszczenie informacji i obwieszczeń PKW**.



Tabela: Odsetek lokali wyborczych, w których stwierdzono dane uchybienie.

\* Dotyczy lokali, w których indywidualne cechy budynku wymagają wprowadzenia ułatwień np.: w budynku znajdują się schody, więc istnieje potrzeba wyróżniania ich krawędzi, w budynku znajdują się przegrody szklane, więc istnieje potrzeba ich oznaczania.

### 3. Zdecydowanie rzadziej stwierdzano następujące nieprawidłowości:

- niewłaściwe umiejscowienie lokalu wyborczego oraz brak podjazdu/windy,
- niewłaściwą (zbyt małą) szerokość drzwi wejściowych do lokalu wyborczego,
- niewłaściwą szerokość przejścia pomiędzy miejscem wydania kart do głosowania, miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną wyborczą.
- niewłaściwą wysokość urny wyborczej.

4. Jedynie w **28** na **179 kontrolowanych lokali** nie stwierdzono nieprawidłowości odnośnie do wymogów określonych w rozporządzeniu.

## Ustalenia szczegółowe

Analizując wyniki kontroli należy zauważyć, że stwierdzone przez Rzecznika Praw Obywatelskich uchybienia w większości nie dotyczyły barier architektonicznych budynków<sup>(2)</sup>, natomiast samej organizacji lokalu wyborczego: przygotowania miejsc zapewniających tajność głosowania (w tym odpowiedniej wysokości blatów, oświetlenia), oznakowania krawędzi stopni itp. Nieprawidłowości tych można było stosunkowo łatwo, w krótkim czasie uniknąć, lub naprawić. Warto pamiętać, że podobne wnioski wypływały z poprzednich kontroli Rzecznika (m.in. przeprowadzanych przed wyborami do Sejmu RP i Senatu RP w 2011 roku, a także przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w maju 2014 roku<sup>(3)</sup>).

Należy podkreślić, że w wielu przypadkach sposób przygotowania lokalu wyborczym, mimo pozornego spełniania kryteriów zawartych w rozporządzeniu, pozostawiał bardzo wiele do życzenia (np. w jednym z miast jako oświetlenia miejsca głosowania stosowano w lokalach niewielkie latarki elektryczne).

Jak już zostało wspomniane, za właściwe przygotowanie lokalu wyborczego do potrzeb osób niepełnosprawnych odpowiada wójt (burmistrz lub prezydent miasta). Jednak bardzo dużą rolę odgrywają również członkowie obwodowej komisji wyborczej, która ma w nim siedzibę. Wytoczne Państwowej Komisji Wyborczej<sup>(4)</sup> wyraźnie wskazują bowiem, że nie później niż w przeddzień wyborów, obwodowa komisja kontroluje stan wyposażenia lokalu oraz oznakowania budynku, w którym odbędzie się głosowanie. W szczególności: „Komisja właściwa dla lokalu dostosowanego do potrzeb wyborców niepełnosprawnych sprawdza czy lokal oraz elementy jego wyposażenia spełniają warunki, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych do-

- 
2. Patrz również wyniki kontroli lokali wyborczych przeprowadzonych przez seniorów oraz ambasadorów RPO zawarte w ANEKSIE NR 1.
  3. J. Zbieranek, P. Nowek (opr.), Wizytacje lokali wyborczych pod kątem ich dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. Raport (sygn. I.602.1.2014.JZ). Raport dostępny jest pod adresem: <http://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Kontrola%20lokali%20wyborczych%20-%20Raport%20RPO.pdf> (ostatnia wizyta: 05.12.2014). Patrz Aneks nr 2.
  4. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 29 września 2014 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego, zarządzonych na dzień 16 listopada 2014 r.

stosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 158, poz. 938). O stwierdzonych brakach lub nieprawidłowościach komisja zawiadamia wójta, a następnie sprawdza, czy zostały one usunięte”.

Niestety, z wizytacji RPO przeprowadzanych przed wyborami samorządowymi wynika, że w przeważającej większości członkowie obwodowych komisji wyborczych nie znali przepisów rozporządzenia Ministra Infrastruktury i nie dysponowali jego tekstem. Nie wiedzieli również o wynikającym z Wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej obowiązku sprawdzenia lokalu wyborczego, a tym bardziej o konieczności zawiadomienia właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o stwierdzonych brakach. Z reguły nie dysponowali również żadnym oprzyrządowaniem umożliwiającym sprawdzenie wynikających z przepisów wymogów. Najczęściej członkowie komisji dowiadywali się o tych obowiązkach od kontrolujących pracowników Biura RPO.

Zanotowano przy tym bierną, najczęściej bezkrytyczną postawę członków komisji wobec sposobu przygotowania lokalu wyborczego przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i wyposażenia jakie zostało przekazane (jego jakości, użyteczności). W niektórych lokalach dopiero po interwencji pracowników BRPO podjęto działania mające na celu usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości. W wielu przypadkach działania te podejmowane były bezzwłocznie.

Z drugiej strony, z ogromnym niepokojem należy odnotować, że członkowie niektórych obwodowych komisji wyborczych polemizowali z przypominanymi im przez kontrolujących wymogami rozporządzenia, podważając ich zasadność. Negowali również wskazówki i sugestie przekazywane przez kontrolujących.

Warto odnotować wreszcie, że w kilku kontrolowanych lokalach wyborczych, członkowie obwodowej komisji wyborczej mającej w nim siedzibę – od osoby kontrolującej dowiadywali się, że lokal został oznaczony jako dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Podobnie jak w toku poprzednich kontroli, pracownicy BRPO zwrócili także uwagę na **bezpośrednią okolicę lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych**. Jak bowiem pokazuje praktyka często nawet najlepiej dostosowane lokale są trudno dostępne dla osób niepełnosprawnych z uwagi na liczne przeszkody w otoczeniu budynku. Niestety, kwestii tych nie reguluje już wspomniane rozporządzenie Ministra Infrastruktury z uwagi na ograniczony zakres upoważnienia ustawowego.

Z obserwacji zebranych w toku kontroli należy wskazać w szczególności na stwierdzoną dziurawą, nierówną lub żwirową nawierzchnię uniemożliwiającą skuteczne skorzystanie z podjazdów, czy brak osłon przy samych podjazdach.

W kilku przypadkach brak było praktycznej możliwości samodzielniego skorzystania z windy (która była zamknięta). Należy wymienić również inne bariery, które napotykać mogą wyborcy niepełnosprawni jak: zamknięta brama wjazdowa (przy zbyt wąskim wejściu), a także brak miejsc parkingowych z przeznaczeniem wyłącznie dla osób niepełnosprawnych.

Podkreślić należy, że w niektórych lokalach wyborczych wejście przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (z podjazdem) znajdowało się w innej części budynku niż wejście główne (np. od strony boiska szkolnego itp.). Skuteczne korzystanie z niego przez wyborców było uwarunkowane odpowiednim oznaczeniem i wskazaniem drogi.

W toku kontroli zauważono również (niestety – nieliczne) przykłady stosowania dobrych praktyk – przygotowania ułatwień wykraczających poza wskazane w rozporządzeniu minimum. W szczególności wymienić należy przygotowywanie lup (szkieł powiększających) mających ułatwić odczytanie przez wyborców treści kart do głosowania. Jako pozytywne działanie należy uznać również z pewnością zakup przez Urząd Miasta jednolitych kabin spełniających wymogi wynikające z rozporządzenia i dostarczenie ich do wszystkich lokali będących na liście lokali dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.



### III. Rekomendacje i zalecenia

Jak pokazały powyższe wyniki kontroli lokali wyborczych posiadających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, w przeważającej części z nich stwierdzono uchybienia i braki wynikające z niewłaściwych działań organów odpowiedzialnych, a więc wójtów (burmistrzów, prezydentów miast). Działo się tak mimo wystąpień Państwowej Komisji Wyborczej i Komisarzy wyborczych, w których wypuklono konieczność starannego przygotowania lokali wyborczych zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra Infrastruktury. Warto podkreślić, że przed wyborami samorządowymi zalecenia w tej kwestii sformułowała również Rzecznik Praw Obywatelskich, wskazując na ogromną wagę właściwych przygotowań<sup>5)</sup>.

Jednak wiele krytycznych uwag należy sformułować również pod adresem merytorycznego przygotowania członków obwodowych komisji wyborczych, którzy powinni przygotowanie lokali wyborczych kontrolować i interweniować w przypadku stwierdzenia braków. Dlatego wydaje się zasadne podjęcie przed kolejnymi wyborami następujących działań:

- zwrócenie szczególnej uwagi na problematykę dostosowania lokali do potrzeb osób niepełnosprawnych w toku szkoleń dla członków obwodowych komisji wyborczych (w tym zwrócenie uwagi na działania kontrolne i możliwość interwencji wynikające z Wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej),
- wyposażenie członków obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych w tekst rozporządzenia Ministra Infrastruktury (lub przewodniczącego i jego zastępcę).

Dodatkowo postulatem dla ustawodawcy jest zmiana upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia w sprawie warunków technicznych (art. 186 Kodeksu wyborczego), jakim powinny odpowiadać

5. Zalecenia dla wójtów, burmistrzów i prezydentów miast przed wyborami samorządowymi w sprawie likwidowania barier w udziale wyborców w głosowaniu (sygn. VII.602.1.2014.JZ).

lokale dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, tak aby uwzględnić także konieczność dostosowania do potrzeb wyborców starszych i niepełnosprawnych bezpośredniej okolicy lokali wyborczych, w tym miejsca parkingowe.



foto: Anna Błaszczak, BRPO.



foto: Anna Celińska, BRPO.



foto: Paula Nowek, BRPO.



foto: Aleksandra Wentkowska, BRPO.



foto: Łukasz Kuczyński, BRPO.

## ANEKS NR 1

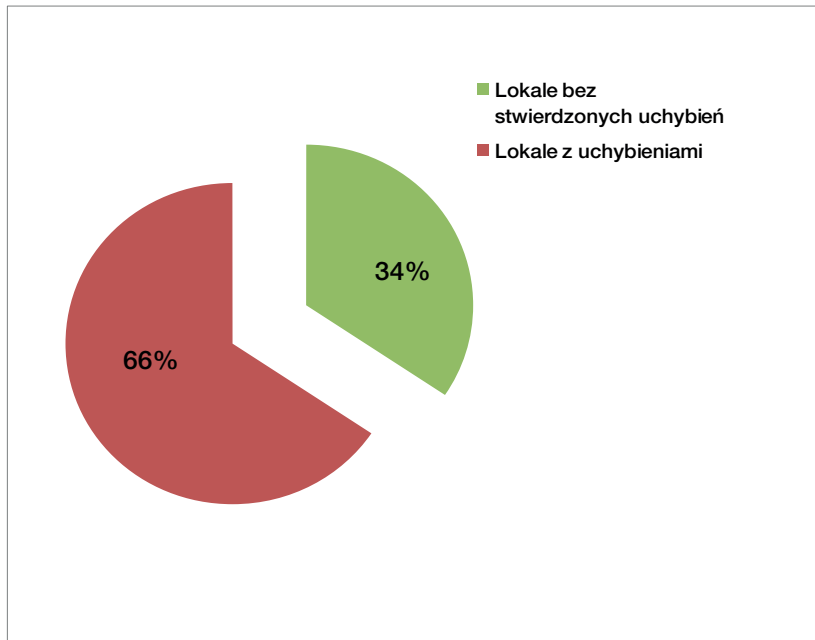
### Wyniki kontroli przeprowadzonych przez słuchaczy UTW oraz Ambasadorów RPO

Przed wyborami samorządowymi słuchacze Uniwersytetów Trzeciego Wieku, a także Ambasadorzy Rzecznika Praw Obywatelskich z całej Polski wzięli udział w warsztatach organizowanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich w Warszawie, na których poznali m.in. wymogi jakie powinny spełniać lokale wyborcze dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W oparciu o przygotowany przez Biuro formularz, uczestnicy warsztatów przeprowadzili w okresie od 18 października do 15 listopada 2014 roku kontrole takich lokali. Ich zakres obejmował wymogi związane przede wszystkim z architektonicznym przygotowaniem budynków, w których mieszczą się lokale wyborcze. Oceniono następujące kwestie:

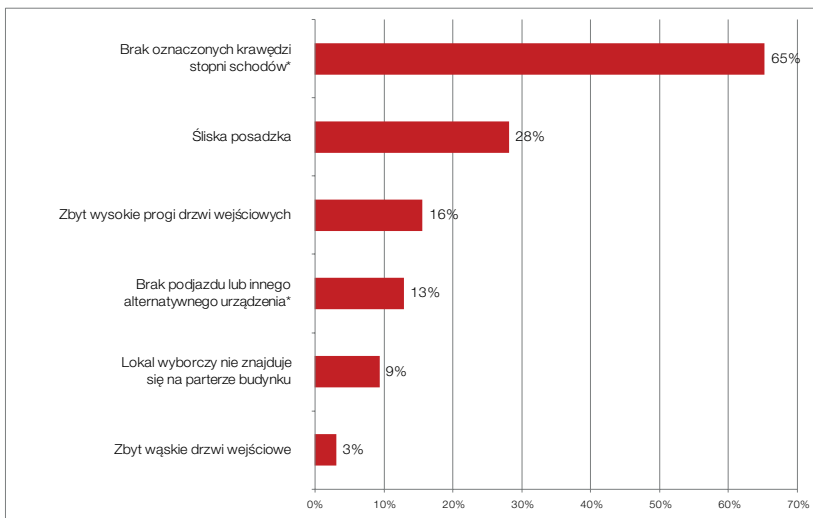
- lokalizacja (parter, piętro),
- urządzenia umożliwiające dotarcie do budynku (podjazd, winda),
- szerokość drzwi wejściowych,
- wysokość progów drzwi wejściowych,
- oznaczenie krawędzi stopni schodów,
- oznaczenie przegród szklanych,
- właściwości przeciwpoślizgowe posadzki.

Łącznie przeprowadzono wizytacje **32 lokali wyborczych** posiadających status dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, znajdujących się w **9 miejscowościach**.

W **21 z 32** lokali wyborczych stwierdzono uchybienia, co stanowi 66% wszystkich skontrolowanych lokali.



W toku kontroli stwierdzono następujące uchybienia:



\* Dotyczy lokali, w których indywidualne cechy budynku wymagają wprowadzenia ułatwień np.: w budynku znajdują się schody, więc istnieje potrzeba wyróżniania ich krawędzi, przed wejściem do budynku znajdują się schody, więc istnieje potrzeba korzystania z podjazdu lub windy.

Podobnie jak w toku kontroli dokonywanej przez pracowników BRPO, uczestnicy warsztatów zwrócili także uwagę na **bezpośrednią okolicę lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych**. W kilku przypadkach wykazano brak praktycznej możliwości samodzielnego skorzystania z windy, podjazdu. Należy wymienić również inne bariery, które napotykać mogą wyborcy niepełnosprawni jak: zamknięta brama wjazdowa, wysokie krawężniki, żwirowa nawierzchnia w pobliżu podjazdów i na samych podjazdach, a także brak miejsc parkingowych z przeznaczeniem wyłącznie dla osób niepełnosprawnych.

## ANEKS NR 2

### Wyniki kontroli lokali wyborczych przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 23 i 24 maja 2014 r. tj. przed wyborami do Parlamentu Europejskiego przeprowadzili wizytacje **158 lokali wyborczych** posiadających status dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, znajdujących się w 23 miejscowościach.

Należy podkreślić, że zgodnie z wynikami rozbudowanych badań przeprowadzonych na kilka tygodni przed wyborami przez Centrum Badania Opinii Społecznej i Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich<sup>(6)</sup>, zdecydowana większość wyborców niepełnosprawnych preferuje głosowanie osobiste w lokalu wyborczym, natomiast tylko niewielka część wskazywała na zamiar głosowania z wykorzystaniem tzw. alternatywnych procedur głosowania (głosowanie korespondencyjne, głosowanie przez pełnomocnika). Waga odpowiedniego przygotowania lokali wyborczych do potrzeb osób niepełnosprawnych jest więc ogromna.

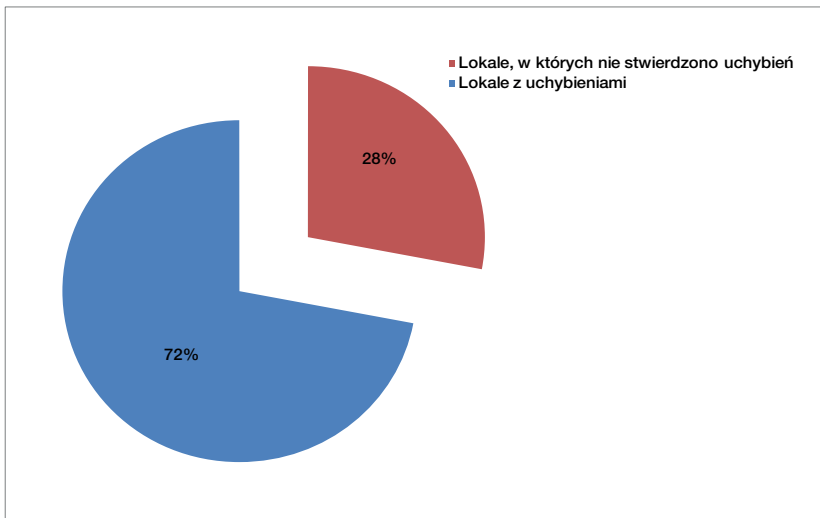
W toku kontroli podjętej przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, ocenie podlegały w pierwszej kolejności warunki techniczne lokali określone w drodze rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 158, poz. 938; dalej jako: rozporządzenie), tj.:

- lokalizacja lokalu wyborczego (parter, piętro),
- urządzenia umożliwiające dotarcie do budynku (podjazd, winda),
- szerokość drzwi wejściowych,
- wysokość progów drzwi wejściowych,
- oznaczenie krawędzi stopni schodów,
- oznaczenie przegród szklanych,

6. B. Roguska, J. Zbieranek, Ułatwienia w głosowaniu. Wiedza, opinie, oczekiwania, Warszawa, kwiecień 2014.

- właściwości przeciwpoślizgowe posadzki,
- wymiary lokalu wyborczego,
- dostosowane miejsce zapewniające tajność głosowania,
- dodatkowe oświetlenie w miejscu zapewniającym tajność głosowania,
- wysokość urny wyborczej,
- szerokość przejścia pomiędzy miejscem wydania kart do głosowania, miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną wyborczą,
- umieszczenie obwieszceń PKW.

W wyniku przeprowadzonej kontroli, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili uchybienia w **113 lokalach**, co stanowiło **więcej niż dwie trzecie (72 %) wszystkich wizytowanych lokali wyborczych**.

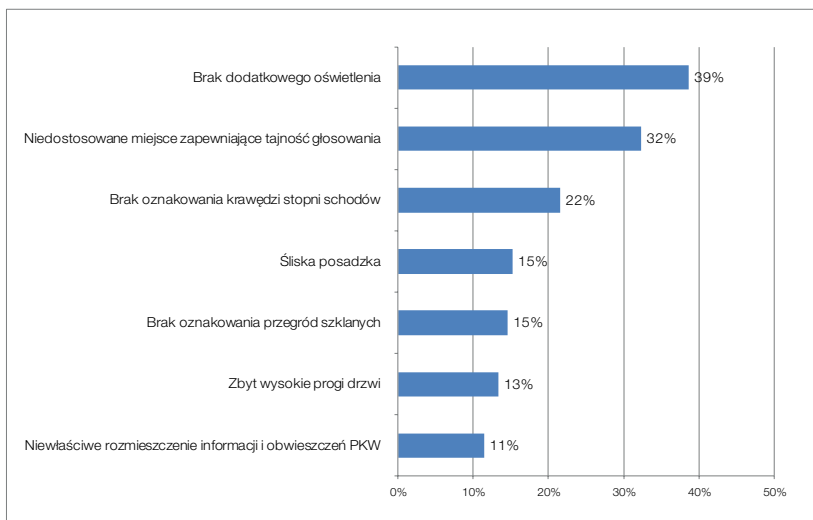


W efekcie przeprowadzonej kontroli stwierdzono co następuje:

1. **113 na 158** kontrolowanych lokali wyborczych **nie spełniało warunków** określonych w rozporządzeniu,
2. **do najczęściej powtarzających się uchybień** należały:
  - **brak dodatkowego oświetlenia** w miejscu zapewniającym tajność głosowania (stwierdzono w 61 lokalach, co stanowi 39%)



- ogółu wizytowanych lokali wyborczych),
- **niedostosowane miejsca zapewniające tajność głosowania** (w 51 lokalach, co stanowi 32% ogółu badanych lokali),
  - **brak oznakowania krawędzi stopni schodów** (w 34 lokalach – 22% ogółu kontrolowanych lokali),
  - **śliska posadzka** w lokalu (stwierdzono w 24 lokalach – co stanowi 15% ogółu badanych lokali),
  - **brak oznakowania przegród szklanych** w lokalu (w 23 lokalach wyborczych – a więc 15% ogółu badanych lokali wyborczych),
  - **zbyt wysokie progi drzwi** (stwierdzono w 21 lokalach wyborczych – 13% ogółu badanych lokali),
  - **niewłaściwe rozmieszczenie informacji i obwieszczeń PKW** (stwierdzono w 18 lokalach – 11% ogółu badanych).



### 3. zdecydowanie rzadziej stwierdzano następujące nieprawidłowości:

- **niewłaściwą wysokość urny wyborczej** (stwierdzono w 10 lokalach wyborczych, co stanowi 6% ogółu badanych lokali wyborczych),
- **brak odpowiednich wymiarów lokalu** wyborczego (stwierdzono w 10 lokalach – 6% ogółu badanych lokali wyborczych)
- **niewłaściwą szerokość przejścia pomiędzy miejscem**

**wydania kart do głosowania, miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną wyborczą** (stwierdzono w 10 lokalach – 6% ogółu badanych lokali),

- **niewłaściwą szerokość drzwi wejściowych** do lokalu (stwierdzono w 9 lokalach wyborczych),

4. Jedyne w nieco ponad jednej czwartej **kontrolowanych lokali** (45 na 158) nie stwierdzono nieprawidłowości odnośnie do wymogów określonych w rozporządzeniu.

### Uwagi szczegółowe:

Podobnie jak w poprzednich kontrolach (m.in. przeprowadzanych przed wyborami do Sejmu RP i Senatu RP w 2011 roku) stwierdzone przez Rzecznika uchybienia, w większości **nie dotyczyły barier architektonicznych budynków, natomiast samej organizacji lokalu wyborczego**: przygotowania miejsc zapewniających tajność głosowania (w tym oświetlenia), rozmieszczenia obwieszczeń PKW, oznakowania krawędzi stopni. Nieprawidłowości tych można było stosunkowo łatwo uniknąć, gdyby tylko osoby wchodzące w skład komisji wyborczych były świadome w jaki sposób powinien być zorganizowany lokal wyborczy i dołożyły przy tym należytej staranności. Tymczasem z niepokojem należy stwierdzić, że **członkowie komisji nie znali przepisów rozporządzenia** i nie dysponowali jego tekstem. Rozmówcy nierzadko polemizowali też z wymogami przypominanymi przez kontrolujących. W niektórych lokalach dopiero po interwencji pracowników BRPO usunięto stwierdzone nieprawidłowości. Niestety, podobnie jak w przypadku kontroli przeprowadzanych w 2011 roku, w wielu komisjach **to od pracowników BRPO dowiadywano się, że dany lokal oznaczony jest jako dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych**.

Warto również podkreślić, że kilka z badanych lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych znajdowało się w zakładach opieki zdrowotnej i domach pomocy społecznej. Były to odrębne (tzw. zamknięte) obwody głosowania, w których głosują pacjenci lub pensjonariusze.

Pracownicy BRPO zwrócili także uwagę na **bezpośrednią okolicę lokali wyborczych**. W wielu przypadkach okazuje się, że nawet najłe-

piej dostosowane lokale są trudno dostępne dla osób niepełnosprawnych z uwagi na liczne przeszkody przed budynkiem. W szczególności należy wskazać na stwierdzoną dziurawą, nierówną lub żwirową nawierzchnię uniemożliwiające skuteczne skorzystanie z podjazdów, czy brak osłon przy samych podjazdach. Podkreślić należy, że w wielu lokalach wyborczych wejście przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (z podjazdem) znajdowało się w innej części budynku niż wejście główne (np. od strony boiska szkolnego itp.). Skuteczne korzystanie z niego przez wyborców było uwarunkowane odpowiednim oznaczeniem i wskazaniem drogi. W kilku przypadkach brak było praktycznej możliwości samodzielnego skorzystania z windy (która była zamknięta). Należy wymienić również inne bariery, które napotykać mogą wyborcy niepełnosprawni jak: zamknięta brama wjazdowa (przy zbyt wąskim wejściu), a także brak miejsc parkingowych z przeznaczeniem wyłącznie dla osób niepełnosprawnych.



foto: Bartłomiej Pawłowski, BRPO.



foto: Bartłomiej Pawłowski, BRPO.



foto: Bartłomiej Pawłowski, BRPO.

W toku kontroli zauważono również (niestety nieliczne) przykłady stosowania dobrych praktyk – przygotowania ułatwień wykraczających poza wskazane w rozporządzeniu minimum. W szczególności wymienić należy przygotowywanie lup (szkieł powiększających) mających ułatwić odczytanie przez wyborców treści kart do głosowania. Jako pozytywne działanie należy uznać również z pewnością zakup przez Urząd Miasta jednolitych kabin spełniających wymogi wynikające z rozporządzenia i dostarczenie ich do wszystkich lokali będących na liście lokali dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.





## KONWENCJA ONZ O PRAWACH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

NEWSLETTER



[www.rpo.gov.pl](http://www.rpo.gov.pl)

Zapisz się!

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Aleja Solidarności 77, 00-090 Warszawa

tel.: +48 22 55 17 700

PEŁNOMOCNICY TERENOWI RPO:

Pełnomocnik Terenowy RPO w Gdańsku

ul. Chmielna 54/57, 80-748 Gdańsk, tel.: +48 58 76 47 302

Pełnomocnik Terenowy RPO w Katowicach

ul. Jagiellońska 25, 40-032 Katowice, tel.: +48 32 72 86 800

Pełnomocnik Terenowy RPO we Wrocławiu

ul. Wierzbowa 5, 50-056 Wrocław, tel.: +48 71 34 69 115



800 676 676

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

INFOLINIA OBYWATELSKA

połącz się!